

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องพฤติกรรมสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
3. แนวคิดและทฤษฎีทิศทางสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเบื้องต้น (Fundamental Interpersonal Relationship Orientation : FIRO)
4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
5. การจัดการศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนุตรธานี
6. ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์พยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนุตรธานี

แนวคิดเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ความหมาย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal relationship) พบว่ามีผู้ให้ความหมายของคำว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังนี้

ฟิลิรด์นีย์ ทອງอุไร (2529) กล่าวว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นการติดต่อกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ซึ่งก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีตามมา โดยที่ทั้ง 2 ฝ่ายมีความสนใจร่วมกัน เป็นสัมพันธภาพที่ต่างต้องการความพึงพอใจและได้รับผลประโยชน์ต่อกัน

เพียร์สัน (1983) กล่าวว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นการติดต่อประสานงานและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คนขึ้นไป ซึ่งการมีสัมพันธภาพส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลตามบริบทของสัมพันธภาพในลักษณะต่างๆ

บาลดีส (1994) กล่าวว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์และการได้สัมผัสกับบุคคลอื่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่น ซึ่งอาจเป็นลักษณะทางลบหรือว่าทางบวกก็ได้

สรุปได้ว่าสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นการติดต่อกันของบุคคลสองฝ่ายหรืออาจมากกว่านั้น โดยที่บุคคลมีความพึงพอใจและมีความสนใจร่วมกันพร้อมทั้งมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกที่มีต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งสัมพันธภาพระหว่างบุคคลส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในลักษณะต่างๆกัน

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ซัลลิแวน (Sullivan, 1953 อ้างโดย ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2539) เป็นจิตแพทย์ที่นำทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมาเป็นหลักสำคัญในการรักษาผู้ป่วยจิตเวช เรียกว่า "Interpersonal Theory of Psychiatry" ซัลลิแวนเสนอแนวคิดที่ว่า บุคลิกภาพของบุคคลเป็นผลมาจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การที่จะตัดสินใจว่าแต่ละคนมีบุคลิกภาพอย่างไร สามารถสังเกตได้ในเวลาที่บุคคลนั้นสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น เช่น การชอบวางอำนาจ ชอบข่มขู่ผู้อื่น ชอบเก็บตัว ถอยหนีจากผู้อื่น เป็นต้น ซัลลิแวนมีความเชื่อว่ามนุษย์อยู่ได้อิทธิพลของความสัมพันธ์กับผู้อื่นตั้งแต่แรกเกิดจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต มนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่สามารถหลบเลี่ยงและขาดความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญที่สุดความ

เปลี่ยนแปลงทางกายและอารมณ์เกิดขึ้นเนื่องจากสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งสัมพันธภาพจะเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมและการแสดงออกตลอดจนสภาพจิตใจและอารมณ์ของบุคคลนั้นตามลำดับขั้นพัฒนาการตั้งแต่วัยทารกจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ และผู้ที่สร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลย่อมมุ่งหวังที่จะก้าวไปสู่การมีบุคลิกภาพที่เป็นผู้ใหญ่ ส่วนผู้ที่มีความบกพร่องในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นจะเป็นผู้ที่มีความผิดปกติทางจิตและแสดงอาการทางโรคจิตและโรคประสาท ซึ่งชัลลิแวนได้พัฒนาแนวคิดและทฤษฎีของตนเองมาจากการสังเกตพฤติกรรมของคนไข้จิตเวช โดยเฉพาะคนไข้โรคจิตเภทและพวกย้ำคิดย้ำทำและได้นำแนวคิดทฤษฎีที่สร้างขึ้นมาช่วยในการบำบัดรักษาผู้ป่วยจิตเวชในที่สุด

เพพลา (Peplau , 1965 cited in Peplau , O'Toole & Welt ,1989) เป็นนักทฤษฎีการพยาบาลที่ศึกษาถึงกระบวนการสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและพัฒนาเป็นทฤษฎีเพื่อใช้สำหรับการปฏิบัติการพยาบาล เพพลาเสนอแนวคิดว่าการพัฒนาของบุคคลเกิดขึ้นเนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นกับผู้อื่นและนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในงานการพยาบาลเพื่อมุ่งหวังในการเพิ่มประสิทธิภาพการพยาบาล โดยนำทฤษฎีมาสร้างเป็นกระบวนการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในพยาบาลและผู้ป่วย

ฟรอมม์ (Fromm , 1962 อ้างโดย ศรีเรือน แก้วกังวาล , 2539) เป็นนักทฤษฎีบุคลิกภาพที่มีพื้นฐานการศึกษาทางสังคมวิทยาและจิตวิทยา ได้กล่าวถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความต้องการพื้นฐาน 5 ประการ ของมนุษย์ซึ่งความต้องการทั้ง 5 ประการประกอบด้วย ความต้องการมีสัมพันธภาพ (Need for relationship) ความต้องการสร้างสรรค์ (Need for transcendence) ความต้องการมีสังกัด (Need for rootedness) ความต้องการมีอัตลักษณ์แห่งตน (Need for identity) และความต้องการมีหลักยึดเหนี่ยว (Need for frame of orientation) และได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับความอ้างว้างโดดเดี่ยว โดยฟรอมม์เชื่อว่ามนุษย์ในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับความอ้างว้างโดดเดี่ยวด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การมีวิวัฒนาการของอารยธรรมทำให้มนุษย์เริ่มแยกตัวผู้อื่นมากขึ้น การแสวงหาอิสระภาพตามขั้นพัฒนาการของมนุษย์ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทำให้มนุษย์มีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นน้อยลง เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆมากมายทำให้มนุษย์รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยวมากขึ้น และวิธีที่จะทำให้ลดความอ้างว้างคือการติดต่อสัมพันธ์กัน ไม่ใช่ชีวิตคนเดียวอย่างโดดเดี่ยว การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนมนุษย์บนรากฐานความรักสร้างสรรค์ (Productive Love) มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นการมีสัมพันธภาพจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อจิตใจของมนุษย์และมีความจำเป็นต่อชีวิต

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลเป็นสิ่งสำคัญ ในการดำรงชีวิตของมนุษย์เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่มีอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม มีการพึ่งพาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพมี

ส่วนช่วยในการสร้างความสุขในการดำเนินชีวิตและเป็นทักษะทางสังคมที่บุคคลใช้ในการเอาชนะความเครียดเนื่องจากบุคคลที่มีสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดีจะได้รับความช่วยเหลือประคับประคองจากบุคคลในเครือข่ายสังคม ช่วยเอื้ออำนวยในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น (สมจิต หนูเจริญกุล , 2534) สัมพันธภาพระหว่างบุคคลสามารถช่วยลดความเครียดให้น้อยลง ดังเช่นการศึกษาที่ผ่านมาของรูค (Rook , 1987) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับแรงสนับสนุนทางสังคมและสัมพันธภาพที่มีผลต่อภาวะเครียดและความโดดเดี่ยวอ้างว้าง โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิชาเอกทางมนุษยศาสตร์ ชาย 41 คน หญิง 83 คน ทำการศึกษาโดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามความรู้สึกละเอียดอ้างว้าง ความเครียด และแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจใน สัมพันธภาพ ผลการศึกษาพบว่าสิ่งสำคัญที่สุดสำหรับบุคคลที่กำลังเผชิญความเครียดคือการที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นซึ่งสามารถให้คำแนะนำความช่วยเหลือและความรู้สึกอบอุ่นใจแก่ตน และการศึกษาของ วารุณี เกตุอินทร์ (2542) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือและการไว้วางใจกับความเครียดในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยทำการศึกษาในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 , 3 และ 4 ปีการศึกษา 2541 ในวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุขจำนวน 717 คน ผลการศึกษาพบว่าสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือและไว้วางใจของพยาบาลวิชาชีพและนักศึกษามีความสัมพันธ์ทางลบกับความเครียดของนักศึกษา ด้านคุณภาพและด้านอันตราย นั่นคือถ้าสัมพันธภาพเชิงช่วยเหลือและไว้วางใจอยู่ในระดับสูงจะทำให้ความเครียดของนักศึกษา ด้านคุณภาพและด้านอันตรายอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ การศึกษาที่ผ่านมายังพบว่าการฝึกสัมพันธภาพระหว่างบุคคลช่วยลดความวิตกกังวลทางสังคมและเพิ่มความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดังเช่นการศึกษาของนงลักษณ์ เขียนงาม (2538) ที่ทำการศึกษาเรื่องผลการฝึกทักษะการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ที่มีต่อความวิตกกังวลทางสังคม และความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นคือในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 3 ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 24 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและควบคุม ผลการศึกษาพบว่านักเรียนในกลุ่มทดลองภายหลังได้รับการฝึกทักษะมีความวิตกกังวลทางสังคมลดลง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ในลักษณะต่างๆอีกทั้งบุคคลยังต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลาซึ่งถือเป็นความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ จากทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ ที่กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ทั้ง 5 ชั้น ซึ่งในชั้นที่ 2 คือการต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ (Love and belonging need) ได้แก่ การต้องการมีเพื่อนสนิท ต้องการเป็นที่รักของคนอื่นและต้องการให้คนอื่นชื่นชม ตลอดจนอยากให้

สังคมยอมรับตนเอง ความต้องการเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคนและเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล (กฤษณา ศักดิ์ศรี, 2534 ; จริญญา ทองถาวร, 2536; สมพร สุทัศนีย์, 2539) มนุษย์ทุกคนจึงแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นคือพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งบุคคลจะแสดงพฤติกรรมออกมาตามความพึงพอใจและความต้องการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมสัมพันธภาพและสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ความหมาย

พฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล หมายถึง ผลรวมของการปฏิบัติความประพฤติระหว่างบุคคลซึ่งเกิดจากการที่บุคคลได้ร่วมทำกิจกรรมและร่วมมีสัมพันธภาพในด้านการติดต่อสื่อความหมาย การแก้ปัญหาและการจูงใจ ซึ่งพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนี้แต่ละคนพยายามที่จะแสดงพฤติกรรมที่ส่งผลต่อบุคคลอื่น รวมทั้งพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนอื่นเพื่อให้เกิดความพอใจตามความต้องการของตนเอง (เทพพนม เมืองแมนและสวิง สุวรรณ, 2540) และซูทซ์ (Schutz, 1987) กล่าวว่า พฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลหมายถึง ลักษณะการติดต่อสัมพันธ์กันของบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นทั่วไป ซึ่งบุคคลมีความต้องการในการสร้างสัมพันธภาพและแสดงพฤติกรรมสัมพันธภาพตามความพึงพอใจของตนเอง โดยมีลักษณะของการแสดงพฤติกรรมแบ่งเป็น 3 ด้านได้แก่ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุม และพฤติกรรมการเปิดตัวเอง ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดของซูทซ์ในการศึกษาซึ่งจะกล่าวถึงโดยรายละเอียดต่อไป

แนวคิดทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

จากการรวบรวมวรรณกรรมพบว่า มีหลากหลายแนวคิดที่กล่าวถึงพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 แนวคิดดังนี้ (Arul, 2000)

1. แนวคิดสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามทฤษฎีแรงจูงใจ

พฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอยู่ภายใต้พฤติกรรม และความต้องการซึ่งความต้องการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ความต้องการทางชีวภาพ อารมณ์ และสังคม เป็นต้น มีผลทำให้มนุษย์มีพฤติกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองตามความต้องการของตนเอง ซึ่งทฤษฎี

ความต้องการของมนุษย์ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายคือ ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ตามแนวคิดของมาสโลว์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ชั้น คือ ความต้องการทางกายภาพ ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและการเป็นเจ้าของ ความต้องการสถานภาพในสังคมและความต้องการความภาคภูมิใจและยอมรับนับถือตนเอง มนุษย์จะเกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองในระดับที่สูงขึ้นเมื่อบรรลุตามต้องการในระดับที่ต่ำกว่า

2. แนวคิดสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามทฤษฎีบุคลิกภาพ

ทฤษฎีบุคลิกภาพเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อต้องอธิบายถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของมนุษย์ซึ่งแสดงถึงลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในรูปแบบที่แตกต่างกันไป ดังเช่นทฤษฎีของฟรอยด์ (Sigmund Freud) ที่กล่าวถึง แรงขับทางเพศ ที่ทำให้บุคคลแสดงลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพในแบบต่างๆ ส่วน คาร์ล จุง (Carl Gustav Jung) ได้กล่าวถึงลักษณะของบุคคลแบบเก็บตัวเอง (Introversion) กับแบบเปิดเผยตัว (Extroversion) นอกจากนั้น ฮอร์นีย์ (Karen Horney) ได้อธิบายบุคลิกภาพของบุคคลออกเป็น 3 ลักษณะคือ แบบมุ่งชนและต่อสู้ (moving against) ซึ่งเป็นลักษณะสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในด้านลบเนื่องจากการใช้กำลัง และเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นอกจากนั้นยังมีลักษณะบุคลิกภาพแบบถอยหนี (moving away from) เป็นพฤติกรรมการเผชิญปัญหาแบบไม่ต่อสู้กับปัญหา แสดงออกในลักษณะหลีกเลี่ยง ไม่ยอมรับซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่เหมาะสมเช่นกัน ส่วนพฤติกรรมที่เหมาะสมคือการเผชิญปัญหาแบบหลีกเลี่ยงปัญหาไประยะหนึ่งเพื่อค้นหาแนวทางแล้วกลับมาต่อสู้กับปัญหาใหม่อีกครั้ง (moving toward) ซึ่งเป็นพฤติกรรมสัมพันธภาพที่สังคมยอมรับและสามารถเผชิญปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อีกหนึ่งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องถึงพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลคือ ทฤษฎีการวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ โดยเบอร์น (Berne) ได้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพของมนุษย์ 3 ลักษณะ คือ ลักษณะแบบพ่อ – แม่ ลักษณะแบบเด็ก และลักษณะแบบผู้ใหญ่ ซึ่งทั้ง 3 ลักษณะสามารถวิเคราะห์ได้จากคำพูดที่ใช้ติดต่อกันและพฤติกรรมสัมพันธภาพที่บุคคลนั้นแสดงออกต่อบุคคลอื่น

3. ทฤษฎี 2 มิติของพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะที่เป็น 2 มิติของพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้แก่ทฤษฎีของฟรีดแมน (Freedman) ซึ่งแนวคิดของฟรีดแมนอธิบายถึงพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่มีความสัมพันธ์ร่วมระหว่างกันคือ 1) มิติความรักและความเกลียดชังซึ่งแสดงลักษณะระดับของพฤติกรรมในแนวราบ 2) มิติการแสดงอำนาจเหนือผู้อื่นและการตกอยู่ใต้อำนาจซึ่งแสดงลักษณะระดับพฤติกรรมในแนวตั้ง ซึ่งทั้ง 2 มิติพบว่าความโน้มเอียงของพฤติกรรมจะ

เป็นไปในทิศทางใดขึ้นอยู่กับจุดตัดของแกนมิติทั้ง 2 มิติ และบุคคลจะแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของมาในลักษณะที่สอดคล้องกับจุดตัดของแกน

4. ทฤษฎี 3 มิติของพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

ทฤษฎีที่กล่าวถึงลักษณะที่เป็น 3 มิติของพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลได้แก่ทฤษฎีของชูทซ์ ซึ่งกล่าวถึงความต้องการสร้างสัมพันธ์ภาพของบุคคล ซึ่งบุคคลจะแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพตามความพึงพอใจของตนเองตามลักษณะความต้องการดังกล่าว นั่นคือพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุมและพฤติกรรมการเปิดตัวเอง ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีนี้มาใช้ในการศึกษาวิจัยซึ่งจะกล่าวถึงโดยละเอียดต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีทิศทางสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเบื้องต้น (Fundamental Interpersonal Relationship Orientation : FIRO)

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดของชูทซ์ในการศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ซึ่งชูทซ์ (Schutz, 1998) ได้กล่าวว่าสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล หมายถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นการแสดงออกทางด้านจิตใจของบุคคลทั้งสองฝ่ายโดยมีสถานการณ์ระหว่างบุคคลเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของแต่ละบุคคลและส่งผลให้บุคคลมีการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์นั้น ๆ ซึ่งสถานการณ์ระหว่างบุคคลคือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่บุคคลสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์กัน บุคคลจะพิจารณาตัดสินใจในการแสดงสัมพันธ์ภาพออกมาโดยใช้สถานการณ์ระหว่างบุคคลช่วยในการพิจารณา ซึ่งพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลตามแนวคิดของชูทซ์กล่าวถึงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุมและพฤติกรรมการเปิดตัวเอง ซึ่งชูทซ์ (Schutz, 1987, 1998) ได้สนใจศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและได้สร้างเป็นทฤษฎีทิศทางสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเบื้องต้น (Fundamental Interpersonal Relationship Orientation : FIRO) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงพฤติกรรมของบุคคลในด้านสัมพันธ์ภาพที่มีต่อบุคคลในความหมายของทิศทางสัมพันธ์ภาพ โดยมีข้อตกลงเบื้องต้นของทฤษฎีว่า “มนุษย์ต้องการมนุษย์” (People need people) เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นสังคม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเองให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างราบรื่น จุดเริ่มต้นของทฤษฎีเกิดขึ้นในขณะที่ชูทซ์ได้ทำงานให้กับกองทัพเรือและได้สังเกตเห็นว่าเวลาสี่แต่ละคนมีประสิทธิภาพการทำงานที่แตกต่างกัน บางคนทำงานอย่างเต็มที่เป็นที่พึงพอใจของเพื่อนร่วมงาน ในขณะที่บางคนไม่สนใจทำงานและ

แสดงพฤติกรรมไม่เป็นที่พึงพอใจต่อเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นซูทซ์จึงพยายามที่จะศึกษาถึงสาเหตุ และตั้งข้อสังเกตพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของกลาสีเรีย ผลการสังเกตพบว่ากลาสีเรียแต่ละคนมีรูปแบบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่แตกต่างกันคือ บางคนมีพฤติกรรมที่เป็นมิตรทำให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจกันเป็นอย่างดี บางคนมีพฤติกรรมที่ใช้อำนาจควบคุมคนอื่นในขณะที่บางคนมีพฤติกรรมยอมตาม จึงได้รวบรวมรูปแบบของพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและสร้างเป็นทฤษฎีทิศทางสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเบื้องต้นขึ้น โดยมีแนวคิดที่ว่ามนุษย์มีความต้องการพื้นฐานเกี่ยวกับสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล 3 ประเด็น คือความต้องการความเป็นพวกพ้อง (Interpersonal need for Inclusion) ความต้องการการมีอำนาจควบคุม (Interpersonal need for Control) และความต้องการการชอบพอ (Interpersonal need for Affective) ซึ่งภายหลังได้เปลี่ยนจากความชอบพอ(Affective) เป็นการเปิดตัวเอง (Openness) แทนเนื่องจากความชอบพอเป็นเรื่องของการแสดงอารมณ์และความรู้สึกซึ่งยากต่อการสังเกตและประเมิน ส่วนการเปิดตัวเองเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการเปิดเผยตนเองที่สามารถวัดลักษณะการแสดงออกของพฤติกรรมที่ชัดเจนมากกว่า จากความต้องการพื้นฐานทั้ง 3 ประเด็นนี้จะส่งผลให้บุคคลแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลตามความต้องการพื้นฐานของตนเอง โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง (Inclusion behavior) พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุม (Control behavior) และพฤติกรรมการเปิดตัวเอง (Openness behavior) ซึ่งพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในแต่ละด้านแสดงทิศทาง 2 ทิศทาง คือ 1) ทิศทางที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นประกอบด้วย พฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Do,See) กับพฤติกรรมที่ตนเองต้องการแสดงต่อคนอื่น (Do,Want) และบอกผลต่างของคะแนนพฤติกรรม (Do,See – Do,Want) คือผลต่างระหว่างพฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นกับความต้องการของตนเอง 2) ทิศทางที่คนอื่นแสดงต่อตนเองประกอบด้วยพฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Get,See) กับพฤติกรรมที่ตนเองต้องการให้คนอื่นแสดงต่อตนเอง (Get,Want) และบอกผลต่างของคะแนนพฤติกรรม (Get,See – Get,Want) คือผลต่างระหว่างพฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองกับความต้องการของตนเอง (Schutz, 1984, 1987, 1998)

ทฤษฎีของซูทซ์สามารถปรับใช้ได้กับทุกสถานการณ์ของการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างกันและใช้ในบุคคลทั่วไปไม่เฉพาะเจาะจงกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อีกทั้งยังช่วยให้บุคคลได้ตระหนักถึงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของตนเองได้ครอบคลุมในทุกด้าน สามารถเห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้เข้าใจตนเองในเรื่องพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้งในแงุ่มที่ตนเองแสดงออกและแงุ่มที่คนอื่นแสดงออกต่อตนเอง ซึ่งทฤษฎีทิศทางสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเบื้องต้นของซูทซ์ได้มีการพัฒนาต่อเนื่องกันมาตลอดตั้งแต่เริ่มต้นสร้างทฤษฎี

จนกระทั่งถึงปัจจุบันและมีการพัฒนาเครื่องมือในการวัดพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล จนเป็นที่น่าเชื่อถือ ซึ่งในปัจจุบันchutz ได้เปิดสถาบันที่ฝึกฝนในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้กับผู้สนใจที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาการทำงานร่วมกันในองค์กรนอกจากนั้นยังได้เผยแพร่ทฤษฎีของตนเองเพื่อให้เห็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น (Schutz, 2000) โดยมีแนวคิดหลักเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่สำคัญของchutzสรุปได้ 4 ประเด็น ดังนี้ (Schutz, 1998)

1. บุคคลทุกคนมีความต้องการพื้นฐานที่เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่สำคัญ 3 ประเด็น คือ

1.1 ความต้องการความเป็นพวกพ้อง (Interpersonal need for Inclusion)

หมายถึงความต้องการในการสร้างและธำรงไว้ซึ่งความพึงพอใจในสัมพันธภาพระหว่างตนเองและคนอื่นในด้านการเริ่มต้นสร้างสัมพันธภาพ และการริเริ่มในการเข้าไปรวมกลุ่มกับคนอื่น ซึ่งความพึงพอใจในสัมพันธภาพด้านความเป็นพวกพ้องนี้จะมีพฤติกรรมเริ่มตั้งแต่การไม่ต้องการเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในระยะเริ่มต้น และไม่ต้องการเป็นพวกพ้องกับคนอื่น ความต้องการความเป็นพวกพ้องจะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ จนกระทั่งถึงมีการแสดงความต้องการเข้าไปมีสัมพันธภาพกับคนอื่นและต้องการการยอมรับและการเป็นพวกพ้องในกลุ่มในระดับสูง

1.2 ความต้องการการมีอำนาจควบคุม (Interpersonal need for Control)

หมายถึง ความต้องการในการสร้างและธำรงไว้ซึ่งความพึงพอใจในสัมพันธภาพระหว่างตนเองและคนอื่นในด้านการแสดงอำนาจควบคุมคนอื่น ซึ่งความพึงพอใจของบุคคลในด้านการมีอำนาจควบคุมจะมีพฤติกรรมตั้งแต่ การไม่ต้องการแสดงการควบคุมคนอื่น และไม่แสดงอำนาจเหนือคนอื่นเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กัน ไม่ต้องการมีอิทธิพลเหนือคนอื่น ความต้องการการมีอำนาจควบคุมจะเพิ่มระดับขึ้นตามลำดับจนกระทั่งถึง การแสดงความต้องการควบคุมคนอื่นทั้งหมดเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ต้องการแสดงอำนาจเหนือคนอื่นและแสดงอิทธิพลต่อคนอื่นในระดับสูง

1.3 ความต้องการการเปิดตัวเอง (Interpersonal need for Openness)

หมายถึง ความต้องการในการสร้างและธำรงไว้ซึ่งความพึงพอใจในสัมพันธภาพระหว่างตนเองและคนอื่นในด้านการเปิดเผยตนเอง ทั้งทางด้านอารมณ์และความรู้สึก ซึ่งความพึงพอใจของบุคคลในด้านการชอบพอจะมีพฤติกรรมตั้งแต่การไม่ต้องการใกล้ชิดสนิทสนมกับคนอื่น ไม่ต้องการเปิดเผยตนเอง ความต้องการการเปิดตัวเองจะเพิ่มมากขึ้นตามลำดับไปจนกระทั่งถึง ความต้องการใกล้ชิดสนิทสนมกับคนอื่น และต้องการเปิดเผยตนเองในระดับสูง

ซึ่งความต้องการพื้นฐานทั้ง 3 ประเด็นจะผสมผสานกันและแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้ทั้งหมด 3 ด้านคือพฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง (Inclusion behavior) พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุม (Control behavior) และพฤติกรรมการเปิดตัวเอง (Openness

behavior) ซึ่งพฤติกรรมทั้งหมดนี้ ชูทซ์กล่าวว่าสามารถนำมาอธิบายและทำนายปรากฏการณ์เกี่ยวกับลักษณะสัมพันธ์ภาพที่บุคคลแสดงออกต่อคนอื่นได้

2. พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่บุคคลแสดงออกในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจะมีลักษณะเหมือนกับพฤติกรรมที่เคยประสบมาก่อนในวัยเด็ก และมักเป็นความสัมพันธ์ที่เคยมีต่อบิดา มารดา หรือผู้ที่มีความสำคัญในชีวิต แสดงให้เห็นว่าการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคลมีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและ บิดา มารดา หรือผู้ที่มีความสำคัญในชีวิต ซึ่งจะสังเกตได้ว่ารูปแบบพฤติกรรมที่บุคคลใช้เมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเมื่อเติบโตขึ้นมักจะเลียนแบบมาจากประสบการณ์ในวัยเด็ก หรือเลียนแบบจากพฤติกรรมของบิดา มารดา หรือผู้ที่มีความสำคัญในชีวิต

3. การคงไว้ซึ่งสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ดี เป็นผลมาจากความผสมกลมกลืนกันอย่างพอดีระหว่างความต้องการและพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุม และพฤติกรรมการเปิดตัวเอง

4. บุคคลตั้งแต่สองคนหรือมากกว่าสองคนขึ้นไปที่มีสัมพันธ์ภาพระหว่างกันและรวมตัวกันเป็นกลุ่มจะต้องผ่านขั้นพัฒนาการของความต้องการสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลตามลำดับดังนี้คือ ความเป็นพวกพ้อง การมีอำนาจควบคุมและการเปิดตัวเองตามลำดับ แต่เมื่อกลุ่มสิ้นสุดลงความต้องการจะถอยกลับไปจากการเปิดตัวเอง การมีอำนาจควบคุมจนถึงความเป็นพวกพ้อง ตามลำดับ

พฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลตามแนวคิดของชูทซ์

จากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดพบว่าชูทซ์ได้แบ่งพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลออกเป็น 3 ด้าน ตามความต้องการพื้นฐานในด้านความเป็นพวกพ้อง การมีอำนาจควบคุม และการเปิดตัวเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (Schutz, 1984, 1998 ; Arul, 2000)

1. พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง (Inclusion behavior) คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการได้รับการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น การเป็นฝ่ายเริ่มต้นสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น เข้าเป็นพรรคพวก และได้รับการยอมรับจากคนอื่น โดยพฤติกรรมดังกล่าวจะมีลักษณะของการแสดงพฤติกรรมจากระดับต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งพฤติกรรมความเป็นพวกพ้องที่มีน้อยเกินไปหรือมากเกินไป มักจะทำให้บุคคลเกิดปัญหาของสัมพันธ์ภาพตามมา

พฤติกรรมความเป็นพวกพ้องที่เหมาะสมควรมีความพอดีระหว่างพฤติกรรมทั้ง 2 ลักษณะ นั่นคือสามารถที่จะเข้าเป็นพวกพ้องและร่วมกิจกรรมกับคนอื่นได้ในขณะเดียวกันก็

สามารถที่จะอยู่อย่าง โดดเดี่ยวได้โดยไม่ต้องอยู่ร่วมกับคนอื่นตลอดเวลา กล่าวคือในบางครั้งอาจจะต้องการอยู่ร่วมกับผู้อื่น อยากทำงานร่วมกัน หรืออยากจะเข้าไปเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นก่อน แต่ในบางเวลา อาจจะรู้สึกว่าการอยู่คนเดียว ไม่อยากทำงานร่วมกับคนอื่น ไม่ต้องการเป็นฝ่ายเริ่มเข้าไปพูดคุยสนทนา ซึ่งความรู้สึกต่างๆ เหล่านี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความต้องการแสดงพฤติกรรมของบุคคลนั้น บุคคลที่ต้องการอยู่เข้าร่วมกับคนอื่นมาก และมักจะเป็นฝ่ายเข้าหาคนอื่นตลอดเวลาจะเป็นคนที่มีลักษณะความเป็นพวกพ้องสูง ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ต้องการหลีกเลี่ยงจากคนอื่นและไม่ต้องการอยู่ร่วมกับใครจะเป็นคนที่มีลักษณะความเป็นพวกพ้องระดับต่ำ สามารถที่จะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรมของบุคคลในด้านการเป็นพวกพ้องได้ทั้งหมด 4 ระดับคือ

1.1 พฤติกรรมการเข้าสังคมน้อยกว่าปกติ(The undersocial) เป็นพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่เก็บตัว แยกตัวออกจากสังคม ไม่ชอบการเชื่อเชิญจากบุคคลอื่นในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ บุคคลลักษณะนี้ต้องการที่จะรักษาระยะห่างของตนเองกับคนอื่น ไม่ต้องการการเข้าร่วมเป็นพวกพ้องเดียวกัน ไม่ต้องการสูญเสียความเป็นส่วนตัว แต่ในจิตใต้สำนึกที่เป็นส่วนลึกในจิตใจของบุคคลเหล่านี้จะต้องการให้บุคคลอื่นให้ความสนใจตนเองและกลัวว่าจะมีคนเพิกเฉยไม่ให้ความสนใจและทิ้งเขาไปในที่สุด ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลวิตกกังวลและรู้สึกว่าตนเองไม่มีคุณค่า ไร้ความหมาย ไม่มีใครให้ความสำคัญและสนใจอย่างจริงจัง

1.2 พฤติกรรมการเข้าสังคมมากกว่าปกติ (Over social) เป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่แสวงหามิตรภาพจากคนอื่นมากเกินไป แสดงตัวอย่างเปิดเผยที่จะมีสัมพันธ์ภาพกับคนอื่น และต้องการให้คนอื่นเข้ามาสัมพันธ์กับตนเอง บุคคลในลักษณะนี้จะมีพฤติกรรมที่ตรงกันข้ามกับพวกสังคมน้อยอย่างสิ้นเชิง แต่ในส่วนลึกของจิตใจจะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันคือ บุคคลเหล่านี้จะกลัวว่าไม่มีใครที่จะยอมรับและให้ความสนใจในตัวเอง จึงพยายามทำทุกวิถีทางที่จะให้คนอื่นให้ความสนใจและเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับตนเองโดยเริ่มเข้าหาบุคคลอื่นตลอดเวลา ทั้งนี้เนื่องจากเขาขาดความเชื่อมั่นในตนเองและไม่สามารถที่จะอยู่ได้โดยลำพัง

1.3 พฤติกรรมการเข้าสังคมพอดี (The Social) เป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่มีสัมพันธ์ภาพในด้านความเป็นพวกพ้องที่เหมาะสมตั้งแต่วัยเด็ก โดยไม่มีปัญหาในการสร้างสัมพันธ์ภาพบุคคลเหล่านี้จะรู้สึกพึงพอใจเมื่อต้องเริ่มสร้างสัมพันธ์ภาพกับคนอื่นและสามารถที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ด้วยตนเอง เมื่อต้องอยู่ในกลุ่มคนเหล่านี้จะสามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นได้โดยไม่เกิดความวิตกกังวล และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับ

คนอื่นได้ในทุกระดับ มีความมุ่งมั่น ในส่วนลึกของจิตใจเขาจะรู้สึกว่าคุณค่า เป็นบุคคลที่มีความสำคัญ ชีวิตมีความหมาย และจะให้ความสนใจต่อคนอื่นอย่างจริงใจพร้อมทั้งได้รับความสนใจจากคนอื่นเช่นกัน

1.4 พฤติกรรมการเข้าสังคมผิดปกติ (Inclusion pathology) เป็นสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่มีความวิตกกังวลมากผิดปกติเมื่อต้องเริ่มเข้าไปมีสัมพันธ์กับคนอื่น และการไม่ประสบความสำเร็จในการเข้าเป็นพวกพ้องกับคนอื่นจะทำให้บุคคลเหล่านี้รู้สึกว่าตนเองถูกแยกออกไปและรู้สึกห่างเหินจากคนอื่น รู้สึกว่าตนเองแตกต่างจากคนอื่นและไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม ลักษณะของบุคคลกลุ่มนี้จะมีภาวะถดถอยกลับสู่วัยเด็กและแสดงพฤติกรรมผิดปกติทางจิต และเสี่ยงต่อการเป็นโรคจิตเภท

2. พฤติกรรมที่มีอำนาจควบคุม (Control behavior) คือ พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำ เป็นผู้ตัดสินใจ แสดงอำนาจควบคุมและมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น โดยพฤติกรรมดังกล่าวจะมีลักษณะของการแสดงพฤติกรรมจากระดับต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งพฤติกรรมที่มีอำนาจควบคุมที่มีน้อยเกินไปหรือมากเกินไปมักจะทำให้บุคคลเกิดปัญหาของสัมพันธ์ตามมา

พฤติกรรมที่มีอำนาจควบคุมที่เหมาะสมควรมีความพอดีระหว่างพฤติกรรมทั้ง 2 ลักษณะ นั่นคือสามารถที่จะแสดงความเป็นผู้นำและแสดงอำนาจเหนือคนอื่นได้ในขณะเดียวกันก็สามารถที่จะยอมตามและอยู่ในฐานะของผู้ปฏิบัติตามคำสั่งได้ กล่าวคือในบางครั้งบุคคลต้องการแสดงพฤติกรรมเป็นผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ออกคำสั่งตลอดจนเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องต่างๆ แต่ในบางเวลากลับชอบที่จะอยู่ใต้อำนาจของคนอื่นและเป็นผู้ที่คอยรับคำสั่ง ความรู้สึกต่างๆเหล่านี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลขึ้นอยู่กับความต้องการของบุคคลนั้น ซึ่งผู้ที่มักแสดงอำนาจเหนือคนอื่นตลอดเวลาจะเป็นผู้ที่แสดงอำนาจควบคุมสูง ในทางตรงกันข้ามผู้ที่ชอบอยู่ภายใต้การควบคุมจากคนอื่นตลอดเวลาจะเป็นคนที่มีอำนาจควบคุมต่ำ พฤติกรรมดังกล่าวสามารถที่จะสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรมของบุคคลในด้านความมีอำนาจควบคุมได้ทั้งหมด 4 ระดับคือ

2.1 พฤติกรรมที่มีอำนาจควบคุมหย่อนกว่าปกติ (The abdicator) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ของบุคคลที่ยอมอยู่ใต้อำนาจของคนอื่นตลอดเวลาไม่สามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆได้เอง พฤติกรรมที่แสดงออกต่อคนอื่นคือ ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่นในงานที่เป็นหน้าที่รับผิดชอบของตน และไม่สามารถแสดงอำนาจควบคุมคนอื่นได้ ในส่วนลึกของจิตใจ บุคคลเหล่านี้จะมีความรู้สึกวิตกกังวล ขาดความไว้วางใจคนอื่น และรู้สึกไม่เป็นมิตรซึ่งความรู้สึกไม่เป็นมิตรนี้จะแสดงออกในลักษณะการต่อต้านแบบเงียบเฉย เนื่องจากมีความวิตกกังวลว่าตนเองเป็นคนโง่ ไม่มีความสามารถและไม่มีความรับผิดชอบเพียงพอ ซึ่งจะไม่สามารถบอกได้

ว่าควรทำอะไร และไม่เคยเรียนรู้ที่จะทำอะไรสิ่งหนึ่งด้วยตนเอง และมักจะหลีกเลี่ยงหนีสถานการณ์ที่รู้สึกว่ามีผู้ใดคอยให้ความช่วยเหลือ

2.2 พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุมดีกว่าปกติ (The autocrat) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่ชอบบงการคนอื่น บุคลิกลักษณะของบุคคลประเภทนี้จะเป็นผู้ที่ชอบแสดงอำนาจและพยายามที่จะบังคับคนอื่น โดยแสดงความเป็นผู้นำให้คนอื่นเห็นว่าตนเองมีอำนาจสูงสุด บุคคลเหล่านี้จะแสวงหาอำนาจให้ตนเอง เนื่องจากกลัวว่าคนอื่นจะไม่ถูกควบคุมโดยอำนาจของตนเอง ในส่วนลึกของจิตใจของบุคคลประเภทนี้จะเหมือนกับกลุ่มที่มีอำนาจควบคุมหย่อนคือ พวกเขาจะรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถและต้องการความช่วยเหลือจากคนอื่นในงานที่ตนเองต้องรับผิดชอบ แต่จะแสดงออกในทางตรงกันข้ามกับพวกที่มีอำนาจควบคุมหย่อน เนื่องจากกลัวว่าคนอื่นจะไม่ยอมรับในความสามารถของตนเอง ซึ่งความรู้สึกต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นเนื่องจากบุคคลนั้นรู้สึกไม่ไว้วางใจผู้อื่นอย่างรุนแรง และไม่คิดว่าคนอื่นจะสามารถตัดสินใจแทนตนเองได้

2.3 พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุมพอดี (The democrat) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่มีสัมพันธ์ภาพในด้านการมีอำนาจควบคุมที่เหมาะสมตั้งแต่วัยเด็ก ไม่มีปัญหาในการแสดงออกในเรื่องการใช้พลังอำนาจบุคคลในกลุ่มนี้พึงพอใจที่จะเป็นได้ทั้งผู้ออกคำสั่งและผู้รับคำสั่งตามแต่สถานการณ์จะเอื้ออำนวย ในส่วนลึกของจิตใจ พวกเขาจะรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้มีความสามารถ เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ไม่ชอบการแสดงอำนาจที่ตึงหรือหย่อนจนเกินไป จะไม่รู้สึกกลัวเมื่อต้องตกอยู่ในภาวะที่ไม่มีคนคอยช่วยเหลือบุคคลเหล่านี้จะรู้สึกว่าผู้อื่นให้การยอมรับในความสามารถของตนเองตามความเป็นจริง และวางใจในการตัดสินใจของพวกเขา

2.4 พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุมผิดปกติ (Control pathology) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่ไม่ยอมรับการควบคุมใดๆทั้งสิ้น และในที่สุดบุคคลเหล่านี้จะมีบุคลิกภาพที่ผิดปกติทางจิต ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอที่จะเรียนรู้พฤติกรรมการยอมรับบุคคลอื่นอย่างถูกต้อง และไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของกฎเกณฑ์ใดๆ

3. พฤติกรรมการเปิดตัวเอง (Openness behavior) พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับแสดงการเปิดเผยตนเองตลอดจนแสดงความใกล้ชิดผูกพันกับบุคคลอื่น โดยพฤติกรรมดังกล่าว จะมีลักษณะของการแสดงพฤติกรรมจากระดับต่ำสุดไปจนถึงระดับสูงสุด ซึ่งพฤติกรรมการเปิดตนเองที่มีน้อยเกินไปหรือมากเกินไปมักจะทำให้บุคคลเกิดปัญหาของสัมพันธ์ภาพตามมา

พฤติกรรมการเปิดตนเองที่เหมาะสมควรมีความพอดีระหว่างพฤติกรรมทั้ง 2 ลักษณะ นั่นคือมีความเต็มใจที่จะใกล้ชิดผูกพันกับคนอื่น เปิดเผยตนเองอย่างจริงใจ ขณะเดียวกันก็รักษาระยะห่างระหว่างบุคคลของตนเองกับผู้อื่นอย่างเหมาะสมและรักษาความเป็นส่วนตัวของตนเอง

กล่าวคือในบางครั้งบุคคลอาจจะรู้สึกพึงพอใจที่จะเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง เปิดเผยความรู้สึกตลอดจนความลับต่างๆที่เป็นเรื่องภายในจิตใจส่วนลึก ซึ่งอาจเปิดเผยกับบุคคลเพียงคนเดียวหรือคนกลุ่มเล็กประมาณ 2 – 3 คน แต่ในบางเวลาอาจจะรู้สึกว่าไม่ต้องการเปิดเผยเรื่องเกี่ยวกับตนเอง และต้องการความเป็นส่วนตัว

การแสดงออกของบุคคลจะแตกต่างกันในแต่ละคนขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของบุคคลนั้น บุคคลที่เปิดเผยตนเองสูงมักจะเล่าเรื่องราวที่เป็นความลับและเป็นส่วนตัวให้คนอื่นฟังเสมอจะเป็นผู้ที่ลักษณะของการเปิดตัวเองในระดับสูง ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่ปกปิดตนเอง รักษาความเป็นส่วนตัวของตนเองมาก และไม่ต้องการเปิดเผยกับใครจะเป็นผู้ที่มีลักษณะการเปิดตัวเองต่ำ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะพฤติกรรมของบุคคลในด้านการเปิดตัวเองได้ทั้งหมด 4 ระดับคือ

3.1 พฤติกรรมการเปิดตัวเองแบบผิวเผิน (Underpersonal) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่ทำความรู้จักคุ้นเคยกับคนอื่นอย่างผิวเผิน รักษาระยะห่างระหว่างตนเองและคนอื่น และจะพึงพอใจเมื่อผู้อื่นอยู่ห่างตนเองเช่นกัน จะแสดงอารมณ์ที่ห่างเหินต่อคนอื่น แต่ในส่วนลึกของจิตใจบุคคลกลุ่มนี้จะแสวงหาความสัมพันธ์ที่แสดงถึงความชอบพอกัน แต่เขาจะรู้สึกว่าคนอื่นไม่รักเขา และในสถานการณ์ที่ต้องอยู่ในกลุ่มคนพวกเขาจะกลัวว่าตนเองจะไม่เป็นที่ชื่นชอบของคนอื่น พร้อมทั้งไม่สามารถแสดงความชอบพอกันได้อย่างจริงใจ ทั้งนี้เนื่องจากพวกเขา รู้สึกไม่ไว้วางใจต่อความรู้สึกของคนอื่นที่มีต่อตนเอง และรู้สึกวิตกกังวลว่าตนเองเป็นบุคคลที่น่ารังเกียจ และเป็นคนเลว

3.2 พฤติกรรมการเปิดตัวเองเกินปกติ (Overpersonal) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่พยายามเปิดเผยตนเองแสดงความใกล้ชิดสนิทสนมกับคนอื่นมากผิดปกติ และต้องการให้คนอื่นปฏิบัติต่อตนเช่นเดียวกัน พฤติกรรมการแสดงออกจะมี 2 ลักษณะคือ พฤติกรรมทางตรงและทางอ้อม ซึ่งพฤติกรรมทางตรงแสดงออกโดยการแสดงออกอย่างเปิดเผยเพื่อให้ผู้อื่นพึงพอใจตนเอง แสดงความใกล้ชิดประจบเอาใจเพื่อให้ผู้อื่นไว้วางใจ ส่วนพฤติกรรมทางอ้อมจะแสดงออกในลักษณะเจ้ากี้เจ้าการสร้างความแตกแยกต่อมิตรภาพของผู้อื่นเพื่อให้ผู้อื่นกลับมาสัมพันธ์ต่อตนเองอย่างใกล้ชิด ในส่วนลึกของจิตใจบุคคลเหล่านี้จะรู้สึกเช่นเดียวกับพวกเปิดตัวเองแบบผิวเผิน คือต้องการแสวงหาความชอบพอกับคนอื่น กังวลว่าจะไม่มีผู้ใดรักใคร่ตนเอง กลัวการถูกปฏิเสธ และรู้สึกว่าไม่เป็นมิตรกับคนอื่น

3.3 พฤติกรรมการเปิดตัวเองพอดี (The personal) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่มีสัมพันธ์ภาพในด้านการเปิดตัวเองที่เหมาะสมตั้งแต่วัยเด็ก ไม่มีปัญหาในการแสดงออกในเรื่องการแสดงอารมณ์ที่ใกล้ชิดผูกพันกัน

และการเปิดเผยตนเอง บุคคลในกลุ่มนี้พึงพอใจที่จะมีสัมพันธภาพกับผู้อื่นอย่างใกล้ชิดและจริงจังกับทุกคน พวกเขาจะรู้สึกว่ามีคนรักใคร่ชอบพอ และในขณะเดียวกันเมื่อรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความรักความชอบพอจากคนอื่น บุคคลเหล่านี้สามารถที่จะยอมรับความจริงได้ และคิดได้ว่าการที่ไม่ได้รับความรักชอบพอนั้นไม่ได้เป็นเพราะว่าพวกเขาเป็นคนที่ไม่มีใครรัก ในส่วนลึกของจิตใจจะรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่มีความรักใคร่ชอบพอให้กับคนอื่นอย่างจริงใจเช่นเดียวกับที่คนอื่นแสดงความชอบพอต่อตนเอง

3.4 พฤติกรรมการเปิดตัวเองผิดปกติ (Affection pathology) เป็นลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพของบุคคลที่แสดงออกในลักษณะของบุคคลที่มีการเปิดเผยแบบเบี่ยงเบนไปจากปกติ และมีพฤติกรรมการแสดงออกในลักษณะของผู้ป่วยโรคประสาท

ลักษณะของพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้ง 3 ด้าน คือ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุม และพฤติกรรมการเปิดตัวเอง สรุปได้ว่าพฤติกรรมทั้ง 3 ด้านเป็นสิ่งที่จะช่วยให้อุทิศตนในตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของตนเอง แต่ไม่ตัดสินว่าพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่บุคคลนั้นแสดงออกถูกหรือผิดตลอดจนไม่กล่าวโทษว่าพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่แต่ละคนแสดงออกเป็นสิ่งไม่ดีและไม่ถูกต้อง (Schutz, 1984, 1999)

พฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในแต่ละด้านสามารถแสดงทิศทางได้ 2 ทิศทาง ดังนี้ (Schutz, 1984, 1987, 1998)

1. ทิศทางที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นประกอบด้วย
 - 1.1 พฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Do, See)
 - 1.2 พฤติกรรมที่ตนเองต้องการแสดงต่อคนอื่น (Do, Want)

จากพฤติกรรมทั้ง 2 ลักษณะในทิศทางนี้สามารถบอกผลต่างของพฤติกรรมได้ (Do, See – Do, Want) โดยแสดงผลคะแนนทางด้านบวกซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นในปัจจุบันมีมากกว่าพฤติกรรมที่ต้องการ คะแนนทางลบหมายถึงพฤติกรรมที่ตนเองต้องการแสดงต่อคนอื่นมีมากกว่าพฤติกรรมที่แสดงออกในปัจจุบัน ส่วนคะแนนกลางหมายถึงพฤติกรรมที่ตนเองแสดงออกเท่ากับพฤติกรรมที่ต้องการ ซึ่งแสดงถึงความสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตามในความสอดคล้องที่พบอาจเนื่องจากบุคคลนั้นไม่เกิดปัญหาพฤติกรรมสัมพันธภาพในด้านดังกล่าว

แต่อีกนัยหนึ่งอาจเนื่องจากบุคคลไม่ตระหนักถึงพฤติกรรมที่แสดงออกและความต้องการที่แท้จริงของตน ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องค้นหาและแก้ไขต่อไป

2. ทิศทางที่คนอื่นแสดงต่อตนเอง ประกอบด้วย

2.1 พฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Get,See)

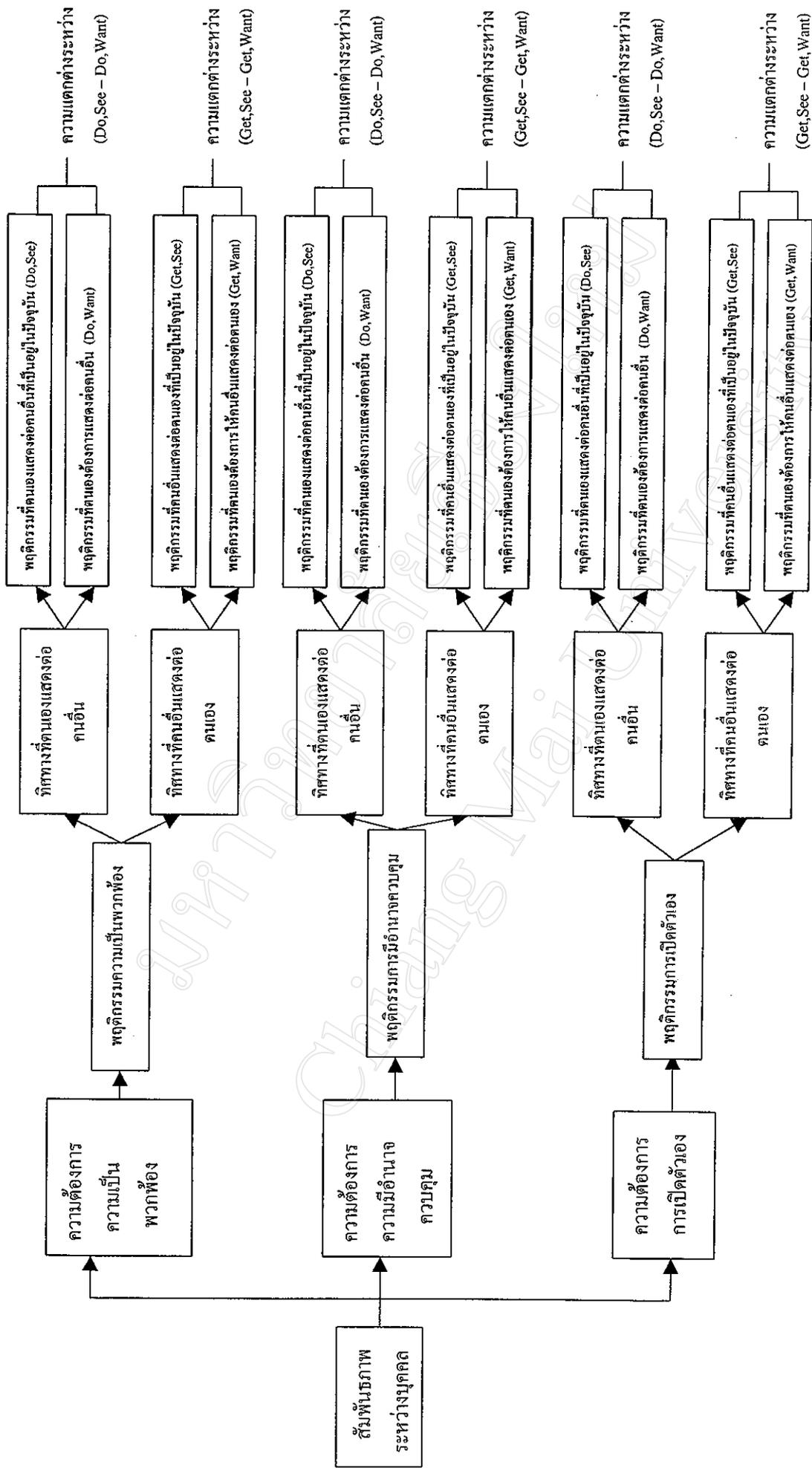
2.2 พฤติกรรมที่ตนเองต้องการให้คนอื่นแสดงต่อตนเอง (Get,Want)

จากพฤติกรรมทั้ง 2 ลักษณะในทิศทางนี้สามารถบอกผลต่างของพฤติกรรมได้ (Get,See – Get,Want) โดยแสดงผลคะแนนทางด้านบวกซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่ตนเองรับรู้ว่ามีคนอื่นแสดงต่อตนเองในปัจจุบันมีมากกว่าพฤติกรรมที่ต้องการ คะแนนทางลบหมายถึงพฤติกรรมที่ตนเองต้องการให้คนอื่นแสดงออกมีมากกว่าพฤติกรรมที่ได้รับจริงในปัจจุบัน ส่วนคะแนนกลางหมายถึงพฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองเท่ากับพฤติกรรมที่ตนเองต้องการ ซึ่งแสดงถึงความสอดคล้องกัน อย่างไรก็ตามในความสอดคล้องที่พบอาจเนื่องจากบุคคลนั้น ไม่เกิดปัญหาพฤติกรรมสัมพันธภาพในด้านดังกล่าว แต่อีกนัยหนึ่งอาจเนื่องจากบุคคลไม่ตระหนักถึงพฤติกรรมที่แสดงออกและความต้องการที่แท้จริงของตน ซึ่งเป็นปัญหาที่ต้องค้นหาและแก้ไขต่อไป

ลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามแนวคิดของซูทซ์สามารถสรุปได้ดังนี้

		(See) พฤติกรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน	(Want) พฤติกรรมที่ต้องการ
ทิศทางที่ตนเองแสดงต่อคนอื่น	(Do) ความเป็นพวกพ้อง	ฉันทำตัวเป็นพวกพ้อง (Do,See)	ฉันต้องการความเป็นพวกพ้อง (Do,Want)
	การมีอำนาจควบคุม	ฉันแสดงอำนาจควบคุมคนอื่น (Do,See)	ฉันต้องการแสดงอำนาจควบคุมคนอื่น (Do,Want)
	การเปิดตัวเอง	ฉันเปิดตัวกับผู้อื่น (Do,See)	ฉันต้องการเปิดตัวกับคนอื่น (Do,Want)
ทิศทางที่คนอื่นแสดงต่อตนเอง	(Get) ความเป็นพวกพ้อง	คนอื่นดึงฉันเป็นพวกพ้อง (Get,See)	ฉันต้องการให้คนอื่นดึงฉันเป็นพวกพ้อง (Get,Want)
	การมีอำนาจควบคุม	คนอื่นแสดงอำนาจควบคุมฉัน (Get,See)	ฉันต้องการให้คนอื่นแสดงอำนาจควบคุมฉัน (Get,Want)
	การเปิดตัวเอง	คนอื่นเปิดตัวกับฉัน (Get,See)	ฉันต้องการให้คนอื่นเปิดตัวกับฉัน (Get,Want)

ภาพที่ 1 สรุปลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามแนวคิดของซูทซ์

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงการสรุปทฤษฎีทิศทางสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเบื้องต้น (FIRO Theory) ของฟรอมม์

การเปรียบเทียบพฤติกรรม

เปรียบเทียบพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลตามแนวคิดของซูทซ์ (1984) แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับพฤติกรรมที่ต้องการให้เป็นซึ่งสามารถแสดงผลได้ดังนี้

1. เมื่อคะแนนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับ พฤติกรรมที่ต้องการมีค่าเท่ากันซึ่งถือเป็นคะแนนกลาง แสดงถึงความสอดคล้องกันเป็นไปในแนวเดียวกันและไม่เกิดช่องว่างของพฤติกรรม เช่น พฤติกรรมความเป็นพวกพ้องและความต้องการความเป็นพวกพ้องอยู่ในระดับเดียวกัน ทำให้เกิดความพึงพอใจในพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลและไม่พบปัญหา (Schutz,1987) หรืออีกกรณีหนึ่งคือบุคคลนั้นไม่ตระหนักถึงปัญหาของตนเองอย่างแท้จริง ปฏิเสธ และไม่ยอมรับพฤติกรรมและความต้องการของตนเอง ทำให้ไม่รับรู้ในสถานการณ์ที่เป็นจริง ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะคงอยู่และไม่ได้รับการแก้ไข (Schutz,1984 ; E. Schutz, Personal Communication, March 23,2000)

2. เมื่อคะแนนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกับพฤติกรรมที่ต้องการมีค่าแตกต่างกันเป็นคะแนนทางบวก แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่แสดงออกในปัจจุบันมีมากเกินไปกว่าความต้องการของตนเอง นั่นคือไม่ต้องการให้มีพฤติกรรมลักษณะนี้เกิดขึ้นมากเกินไป หรือกรณีที่เป็นคะแนนทางลบ แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ต้องการมีมากกว่าพฤติกรรมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นั่นคือไม่สามารถแสดงพฤติกรรมได้ตามความต้องการของตนเอง ซึ่งทั้งคะแนนทางบวกและคะแนนทางลบต่างก็มีช่องว่างระหว่างพฤติกรรมที่เป็นจริงกับพฤติกรรมที่ต้องการ แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งในจิตใจ ซึ่งถ้าช่องว่างมีความห่างกันมากเท่าใด ยิ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่พึงพอใจของบุคคลมากขึ้นเท่านั้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความไม่สุขสบายใจ วิตกกังวล เศร้าเสียใจและซึมเศร้า ทำให้บุคคลเกิดการใช้กลไกทางจิตในลักษณะที่เบี่ยงเบนเกิดเป็นปัญหาทางสุขภาพจิตตามมา (Schut, 1984, 1987, 1988)

อย่างไรก็ตามการเปรียบเทียบระดับคะแนน นอกจากจะเปรียบเทียบกับเกณฑ์ตามทฤษฎีแล้วควรมีการเปรียบเทียบระดับคะแนนกับบุคคลในสาขาอาชีพเดียวกันเพื่อพิจารณาความเหมาะสมกับลักษณะงานและสาขาอาชีพนั้นๆด้วย (Schutz, 1987;E. Schutz, Personal Communication ,March 8, 2000)

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลอาจมีความสัมพันธ์กับความวิตกกังวล ความวิตกกังวล อาจเกิดเนื่องจากบุคคลคาดการณ์ว่าตนเองอาจจะได้รับผลตอบแทนที่ไม่พึงพอใจหรืออาจมีเหตุการณ์ที่ไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เช่น บุคคลในกลุ่มไม่ยอมรับตนเอง หรือบุคคลในกลุ่มควบคุม

และบังคับตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้บางคนอาจจะเกิดความกลัวว่าจะต้องติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลที่ตนเองไม่ชอบซึ่งจะทำให้ได้ทราบสิ่งที่แท้จริงเกี่ยวกับตนเองซึ่งหมายความว่าความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองได้ถูกคุกคาม (เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ, 2540)

การประเมินพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

การประเมินพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลตามแนวคิดทฤษฎีของซูทซ์ เป็นการประเมินการตระหนักรู้ในตนเองเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลซึ่งนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากเมื่อบุคคลเข้าใจพฤติกรรมของตนเองก็จะทำให้เพิ่มความเข้าใจตนเองและคนอื่นมากขึ้น เข้าใจถึงเหตุผลที่ตนเองแสดงพฤติกรรมออกไป และทราบสาเหตุที่ทำให้พบปัญหาในการร่วมงานกับคนอื่น ตลอดจนทราบว่าควรทำอะไรเพื่อให้ตนเองสามารถทำงานให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งการประเมินพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสามารถทำได้โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆทั้งหมด 5 แหล่ง ดังต่อไปนี้ (Schutz, 1999)

1. การรับรู้ตนเองในภาพรวม เป็นการมองตนเองโดยมองภาพรวมของตนเองว่ามีพฤติกรรมการแสดงออกในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอย่างไร โดยไม่ต้องใช้เครื่องมือที่เฉพาะเจาะจงมาเป็นตัววัด

2. การรับรู้ตนเองในรายละเอียด ข้อมูลจากแหล่งนี้สามารถหาได้โดยการใช้แบบวัด Fundamental Interpersonal Relationship Orientation Element Behavior (FIRO Element B) เพื่อวัดประเมินพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างทั้ง 3 ด้าน คือ ความเป็นพวกพ้อง การมีอำนาจควบคุม และการเปิดตัวเอง ซึ่ง FIRO Element B เป็นเครื่องมือที่พัฒนามาจาก แบบวัด FIRO - B เนื่องจากได้มีการศึกษาพบว่าแบบวัด FIRO - B พบข้อบกพร่องหลายประการ คือ แบบวัด FIRO - B ใช้วัดเฉพาะพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเพียง 2 คน เท่านั้น แต่ได้มีผู้นำเครื่องมือดังกล่าวไปใช้เกินวัตถุประสงค์ ทำให้ได้ข้อมูลที่ผิดพลาด อีกทั้งยังขาดความชัดเจนของข้อคำถาม และใช้จำนวนคำถามไม่ครอบคลุม ทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความสับสนรวมทั้งขาดความถูกต้องในการแปลผล เนื่องจากแบบวัด FIRO - B มีวิธีการแปลผลที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม จากรายงานผลงานวิจัยที่ใช้แบบวัด FIRO - B พบว่ามีการแปลผลไม่ถูกต้องตามทฤษฎีของซูทซ์ นอกจากนั้นยังพบว่าแบบวัด FIRO - B เป็นแบบวัดที่ไม่ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน (Schutz, 1987) ดังนั้นจากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้ซูทซ์ได้มีการพัฒนาแบบวัดจาก FIRO - B เป็น FIRO Element B เพื่อให้สามารถใช้วัดได้ครอบคลุมมากขึ้น (Schutz, 1987) โดยสามารถวัดพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในวงกว้างมากขึ้นคือ วัดพฤติกรรมสัมพันธภาพ

ระหว่างบุคคล ครอบครัว กลุ่มคน และองค์กรต่างๆ ให้ครอบคลุมในทุกๆด้าน และปรับความชัดเจนของข้อคำถาม ตลอดจนการแปลผลให้เข้าใจได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

แบบวัด FIRO Element B เป็นการให้คะแนนด้วยตนเอง (Self – scoring) ซึ่งแบบวัด FIRO Element B สามารถใช้วัดพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในแต่ละด้านดังนี้ 1) ทิศทางที่ตนเองแสดงต่อคนอื่น ประกอบด้วย พฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Do,See) กับพฤติกรรมที่ตนเองต้องการแสดงต่อคนอื่น (Do,Want) และบอกผลต่างของคะแนนพฤติกรรม (Do,See – Do,Want) คือผลต่างระหว่างพฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นกับความต้องการของตนเอง 2) ทิศทางที่คนอื่นแสดงต่อตนเอง ประกอบด้วย พฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Get,See) กับพฤติกรรมที่ตนเองต้องการให้คนอื่นแสดงต่อตนเอง (Get,Want) และบอกผลต่างของคะแนนพฤติกรรม (Get,See – Get,Want) คือผลต่างระหว่างพฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองกับความต้องการของตนเอง โดยที่คะแนนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลที่ได้จาก แบบวัด FIRO Element B สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับสถานการณ์และพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของแต่ละบุคคล ซึ่งการประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลโดยการ สัมภาษณ์ สอบถามความรู้สึกและลักษณะพฤติกรรมที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจะสามารถบอกลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น (E. Schutz, Personal Communication, February 03 , 2000 ; E. Schutz, Personal Communication, March 31 , 2000)

3. การให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นข้อมูลที่ได้จากการให้ผู้อื่นเป็นผู้ให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของตนเอง ซึ่งอาจคล้ายคลึงหรือแตกต่างจากสิ่งที่ตนเองสังเกตได้ การให้ข้อมูลย้อนกลับสามารถทำได้ 2 ลักษณะ ดังนี้ (Schutz , 1987)

3.1 การให้ข้อมูลย้อนกลับในกลุ่มเล็ก ทำได้โดยให้จัดกลุ่ม 4 คน แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำคะแนนของตนเองที่ได้จากแบบวัด FIRO Element B มาเสนอให้สมาชิกในกลุ่มทราบ โดยใช้แบบฟอร์มการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feed back : Behavior) จากนั้นให้สมาชิกในกลุ่มแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นต่อสมาชิกในกลุ่มเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม และเปลี่ยนกันให้ข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกัน เพื่อให้สมาชิกเข้าใจพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของตนเองมากขึ้นและรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพที่ตนเองแสดงออก

3.2 การให้ข้อมูลย้อนกลับในกลุ่มใหญ่ ทำได้โดยการจัดกลุ่ม 10 คน แล้วให้สมาชิกกลุ่มนำคะแนนของตนเองที่ได้จากแบบวัด FIRO Element B มาเสนอให้สมาชิก

ในกลุ่มทราป โดยเสนอบนกระดาน (Wall chart) และแลกเปลี่ยนข้อมูลย้อนกลับเช่นเดียวกับกลุ่มเล็ก

4. การใช้จินตนาการ เป็นวิธีการหนึ่งเพื่อให้ได้ข้อมูลจากการที่ให้ผู้คนสร้างภาพจินตนาการเกี่ยวกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในด้านต่างๆทั้ง 3 ด้านของตนเองจากนั้นให้อธิบายความพฤติกรรมและความรู้สึกของตนเองเกี่ยวกับจินตนาการที่สร้างขึ้น แล้วนำข้อมูลที่ได้มาประเมินพฤติกรรม

5. การประเมินจากการสังเกตพฤติกรรมการแสดงออก และระยะห่างระหว่างบุคคล เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกต พฤติกรรมการแสดงออก การกระทำที่ไม่ใช้คำพูดตลอดจนท่าทางต่างๆที่แสดงออกในครั้งแรกของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากการแสดงท่าทางของบุคคลในระยะแรกเป็นสิ่งที่เปิดเผยให้เห็นถึงความรู้สึกที่ซ่อนลึกในจิตใจ ซึ่งการประเมินทำได้โดยการสังเกตจากพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ (Schutz, 1984)

5.1 ความเป็นพวกพ้อง สังเกตได้จากพฤติกรรมและระยะห่างระหว่างบุคคลใน 2 ลักษณะ คือ การเดินตรงเข้ามาหา และระยะห่างระหว่างบุคคลที่เข้าใกล้กัน ซึ่งแสดงถึงพฤติกรรมที่ต้องการความเป็นพวกพ้อง และอีกลักษณะคือ การถอยห่าง หันหลังให้กันและกัน และระยะห่างระหว่างบุคคลที่ไกลกัน แสดงถึงการไม่ต้องการความเป็นพวกพ้อง

5.2 การมีอำนาจควบคุม สังเกตได้จากพฤติกรรมและระยะห่างระหว่างบุคคลใน 2 ลักษณะ คือการยืนหรือนั่งอยู่ในตำแหน่งที่สูงกว่า หรืออยู่ข้างบนซึ่งแสดงถึงพฤติกรรมที่ต้องการควบคุมบุคคลอื่น และอีกลักษณะคือ การยืนหรือนั่งอยู่ในตำแหน่งที่ต่ำกว่า หรืออยู่ข้างล่าง แสดงถึงการอยู่ภายใต้การควบคุมของบุคคลอื่น

5.3 การเปิดตัวเอง สังเกตได้จากพฤติกรรมและระยะห่างระหว่างบุคคลใน 2 ลักษณะ คือ การอยู่ในท่าที่ผายมือทั้งสองข้างออกด้านข้างของลำตัว อยู่ในท่าที่สบาย ซึ่งแสดงถึงพฤติกรรมที่ต้องการเปิดเผยตนเอง และอีกลักษณะคือการยื่นกอดอกหรือเอามือแนบลำตัว แสดงถึงการปิดบังตนเอง

โดยสรุปข้อมูลที่ได้จากทั้ง 5 แหล่งเป็นสิ่งสนับสนุนที่ทำให้บุคคลได้ตระหนักถึงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของแต่ละคน ทำให้ค้นหาค้นหาตนเองได้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อใช้ข้อมูลจากแหล่งทั้งหมด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าข้อมูลจากแหล่งใดถูกต้องทั้งหมด ทั้งนี้ต้องคำนึงการรับรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคลที่มีผลต่อการให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน (Schutz, 1999) ในการศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาเลือกใช้การประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลจากแหล่งที่ 2 คือการรับรู้ตนเองในรายละเอียดโดยใช้แบบวัด FIRO Element B เนื่องจากเป็นการประเมินที่

สามารถอธิบายพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลได้ถึงร้อยละ 75 (Schutz, 1999) และสะดวกต่อการประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในภาพรวมของนักศึกษาพยาบาลและของอาจารย์พยาบาล และแบบวัด FIRO Element B ไม่ได้สร้างขึ้นสำหรับตัดสินสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของใครว่าถูกหรือผิด และไม่ได้กล่าวโทษการแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการประเมินความตระหนักรู้ในพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของบุคคล เพื่อให้เกิดความเข้าใจตนเอง เรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและทราบว่าต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในด้านใดของตนเอง ซึ่งการพัฒนาและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเป็นความสามารถที่สามารถเรียนรู้และพัฒนาขึ้นมาได้ จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีของซูทซ์พบว่าคนที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในการมีสัมพันธ์ภาพที่ดีได้นั้น สิ่งสำคัญคืออัตมโนทัศน์ซึ่งเป็นการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและความรู้สึกต่อตนเองเนื่องจากบุคคลที่มีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองที่ไม่ดี ย่อมแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในด้านลบคือ การหลีกเลี่ยง แยกตัวออกจากสังคม ยอมอยู่ได้อ่านาผู้อื่นตลอดเวลา ไม่กล้าเปิดเผยตนเอง ทำให้บุคคลนั้นขาดความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า ซึ่งส่งผลให้ประสบความสำเร็จล้มเหลวในการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองที่ดี ย่อมแสดงพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในด้านบวกและประสบความสำเร็จในการมีสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลในที่สุด ซึ่งเมื่อบุคคลต้องการที่จะรับรู้ตนเองและรู้สึกต่อตนเองในทางที่ดีขึ้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาอัตมโนทัศน์ให้ดีขึ้นตามไปด้วย ซึ่งสามารถทำได้โดยการเพิ่มความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญเพราะเมื่อบุคคลรู้สึกว่ามีคุณค่าก็จะทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และกล้าที่จะมีสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น (Schutz, 1984) ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ ซูทซ์ (E. Schutz, Personal Communication, February 08, 2000) ที่กล่าวว่า การพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้ง 3 ด้าน คือ ความเป็นพวกพ้อง การมีอำนาจควบคุม และการเปิดเผยตัวเอง จำเป็นที่จะต้องพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของบุคคลเนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญต่อพฤติกรรมทั้ง 3 ด้าน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคล ดังที่ ซัลลิแวน (Sullivan, 1990 อ้างโดย ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2539) ได้กล่าวไว้ว่า บุคลิกภาพเป็นผล มาจากสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลซึ่งการตัดสินลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลทำได้โดยการสังเกตจากสัมพันธ์ภาพที่บุคคลนั้นมีต่อคนอื่น และผู้ที่มีสุขภาพจิตดีคือผู้ที่สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับ

คนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และหากบุคคลใดมีความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่น หรือประสบความล้มเหลวในการสร้างสัมพันธภาพ ย่อมก่อให้เกิดความวิตกกังวล ความขัดแย้ง ไม่ไว้ใจผู้อื่น เกิดความวุ่นวาย รู้สึกคับข้องใจ มีการปรับตัวที่ไม่ดีและนำไปสู่ภาวะสุขภาพจิตที่ไม่ดีในที่สุด (วัชรวิ ทรัพย์มี , 2525 ; Johnson , 1972) การศึกษาในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างบุคคลจึงเป็นสิ่งที่สำคัญและควรคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเนื่องจากลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่แต่ละคนแสดงออกต่อบุคคลอื่นล้วนถูกหล่อหลอมมาจากองค์ประกอบหลายอย่างและพัฒนาเป็นลักษณะบุคลิกภาพที่บุคคลใช้ติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น

องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

เทพพนม เมืองแมน และสวิง สุวรรณ (2540) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่หล่อหลอมให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมสัมพันธภาพในลักษณะที่แตกต่างกันเมื่อต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ระบบส่วนบุคคล (The personal System)

ประกอบด้วยความเชื่อ ค่านิยม ความต้องการ และความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองในด้านการรับรู้พฤติกรรมต่างๆ โดยทั่วไประบบส่วนบุคคลประกอบด้วยส่วนต่างๆ 4 ส่วน คือ

1.1 เป้าหมายและความต้องการ (Goal)

เป้าหมายส่วนบุคคล หมายถึง วัตถุประสงค์ของหรือสภาวะการณ์ที่บุคคลแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ความต้องการคือ ตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่มุ่งต่อเป้าหมาย ซึ่งเป้าหมายบางอย่างเป็นเป้าหมายระยะยาวและการที่จะทำให้อุปสงค์เป้าหมายนั้นได้จะต้องแสวงหาเป้าหมายระยะสั้นและระยะกลางก่อนจึงจะสามารถไปสู่เป้าหมายระยะยาวที่ต้องการได้

1.2 ความรู้ทักษะและความสามารถ (Competencies)

ความรู้ความสามารถ หมายถึง ความรู้ความสามารถและทักษะที่เป็นประโยชน์หรือมีคุณค่าต่อการแก้ปัญหา หรือต่อการทำงานในบทบาทที่เป็นอยู่

1.3 ข้อสันนิษฐานและความเชื่อ (Assumption and Belief)

ข้อสันนิษฐานและความเชื่อเป็นความคิดต่างๆที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวกับคนอื่น งานและสังคมโดยทั่วไปความเชื่อดังกล่าวไม่เพียงแต่มีผลต่อการรับรู้เท่านั้นแต่ยังมีผลต่อพฤติกรรมนั้นด้วย

1.4 ค่านิยม (Value)

ค่านิยม คือ เงื่อนไขต่างๆที่บุคคลหนึ่งต้องการที่จะเน้นหรือทราบว่ามีค่าเหนือกว่าคนอื่นๆ จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งและเป็นสิ่งพื้นฐานของบุคคล

2. ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง (Self-Concept)

ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ทั้งหมด รวมถึงลักษณะต่างๆและคุณภาพต่างๆของบุคคลที่แตกต่างไปจากคนอื่น จากการที่บุคคลหนึ่งมีประสบการณ์กับบุคคลอื่นๆ ความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองจะถูกหล่อหลอมเกิดขึ้นเป็นทัศนคติที่เป็นแกนกลางของลักษณะบุคคลนั้น และเมื่อใดที่มีความคิดเกี่ยวกับตนเองเกิดขึ้นและพฤติกรรมเฉพาะอย่างได้รับการปรับจนเป็นที่ยอมรับ ก็จะมีแนวโน้มที่ยากต่อการเปลี่ยนแปลง

3. การดำรงไว้ซึ่งสภาพการของสิ่งแวดล้อมของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Maintaining an Interpersonal Environment)

บุคคลจะมีความมั่นคงในสภาวะแวดล้อมในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้โดยการรักษาสัมพันธภาพที่แน่นอนระหว่างความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองและความเชื่อเกี่ยวกับว่าบุคคลอื่นมีพฤติกรรมและความรู้สึกในแง่ใดเกี่ยวกับความนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง คนเราจะใช้วิธีการเฉพาะอย่างในการรักษาสภาพแวดล้อมของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อให้เกิดความสอดคล้องและความกลมกลืนให้มากที่สุด วิธีการเหล่านั้นได้แก่

3.1 การสร้างความรับรู้ที่ผิดไปจากความเป็นจริง

3.2 การเลือกปฏิบัติสัมพันธ์

3.3 การเลือกประเมินบุคคล

3.4 การเลือกประเมินตนเอง

3.5 ปฏิกริยาที่ก่อให้เกิดสิ่งอื่น

4. ความต้องการระหว่างบุคคล (Interpersonal Needs)

ตามปกติแล้วบุคคลย่อมต้องการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น ซึ่งความต้องการดังกล่าวจะเป็นสาเหตุให้บุคคลสร้างและคงไว้ซึ่งสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น บุคคลแต่ละคนย่อมมีความต้องการที่แตกต่างกัน

5. ประเภทของบุคคล (ในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล)

บุคคลแต่ละคนจะมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านเกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นและการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น โดยอาจแบ่งประเภทของบุคคลออกเป็น 3 ประเภท คือ นักสู้ที่แข็งแกร่ง (Tough Battler) นักช่วยอย่างมิตร (Friendly Helper) และ

นักคิด (Objective Thinker) ซึ่งบุคคลแต่ละประเภทก็จะแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะประเภทของบุคคลนั้น

ในการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่นนั้น นอกจากจะคำนึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสัมพันธภาพที่บุคคลแสดงออกแล้ว ยังต้องศึกษาถึงองค์ประกอบที่ช่วยในการส่งเสริมสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นเนื่องจากการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลทั้งสองฝ่าย ซึ่งได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

ชไนเคอร์ (1976) กล่าวว่าองค์ประกอบที่ช่วยในการส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างราบรื่น ประกอบไปด้วย

1. ความพึงพอใจร่วมกัน (Mutuality) เป็นการที่บุคคลที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน คำนึงถึงความรู้สึกนึกคิดความพึงพอใจของกันและกัน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเป็นหนทางนำไปสู่ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจของบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย

2. การรู้จักไว้วางใจกันและกัน (Knowledge and trust) เมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์กัน บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายจะต้องมีการทำความรู้จักกันและศึกษาถึงประวัติส่วนตัวตลอดจนมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าบุคคลที่เรามีปฏิสัมพันธ์ด้วยนั้นมีแนวคิดทัศนคติและมีรสนิยมที่ตรงกันหรือไม่ ซึ่งการที่จะทำให้บุคคลอื่นมีปฏิสัมพันธ์ด้วยความไว้วางใจนั้นจำเป็นต้องใช้การเปิดเผยตนเอง เพื่อให้บุคคลนั้นรู้สึกเกิดความคุ้นเคยเป็นมิตรมีความเข้าใจอันดีต่อกัน และทำให้เกิดความไว้วางใจในที่สุด

3. ปทัสถานส่วนบุคคล (Personal Norms) หมายถึงสิ่งที่บุคคลยึดมั่นถือมั่นและแสดงพฤติกรรมตามที่ตนเองยึดถือออกมา ซึ่งพฤติกรรมต่างๆ ดังกล่าว เช่น กริยามารยาท อุปนิสัยส่วนตัว เป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลอื่น ถ้าบุคคลนั้นมีปทัสถานส่วนบุคคลดีก็จะทำให้เป็นที่รักใคร่ชอบพอกับผู้อื่น และสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อบุคคลอื่นได้ ในทางกลับกันถ้าปทัสถานส่วนบุคคลนั้นไม่ดี ก็จะทำให้ผู้อื่นไม่อยากคบค้าสมาคมด้วย

4. การลงทุนด้วยตนเอง (Self – Investment) การที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นจำเป็นต้องยอมลงทุนหรือเสียสละบางอย่าง เช่น ทรัพย์สิน ชื่อเสียง โอกาส ตลอดจนเสียเวลาเพื่อแลกกับความพึงพอใจของตนเอง บุคคลจะคำนึงถึงกำไรที่ได้รับและการขาดทุนที่สูญเสียไปโดยกำไรหมายถึง ความพึงพอใจ ความสำเร็จที่ได้รับ ส่วนขาดทุนหมายถึง ความรู้สึกไม่สบายใจ ความกระวนกระวายใจ

ส่วน คาร์ลัฟและเบเรนชัน (1977) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไว้ดังนี้

1. การเปิดเผยความรู้สึก เต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันอย่างเต็มใจ และเปิดเผย เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน และสร้างสัมพันธภาพที่มั่นคง
2. ความรู้สึกร่วม เป็นการทำความเข้าใจบุคคลอื่น รับรู้ความรู้สึกที่เกิดขึ้น และเกิดความรู้สึกร่วมไปกับบุคคลอื่นด้วย
3. การเคารพและยอมรับผู้อื่น คือการยอมรับบุคคลอื่นโดยไม่มีการตัดสินว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ตลอดจนมีการเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างจริงจัง
4. การยอมรับโดยไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย เป็นลักษณะของผู้ฟังที่ดี ไม่แสดงอาการโต้แย้งถึงแม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว เป็นการพยายามทำความเข้าใจและสนใจผู้อื่นโดยไม่มีการประเมินและตัดสินผู้อื่น

สัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องครอบคลุมองค์ประกอบพื้นฐานทั้ง 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านทัศนคติ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ที่มีบทบาทชี้้นำการกระทำหรือการปฏิบัติของตนเองต่อผู้อื่น ซึ่งหากบุคคลมีองค์ประกอบด้านทัศนคติต่อบุคคลอื่นในทางลบ ก็จะมีแนวโน้มในการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไม่เป็นมิตร ในทางตรงกันข้าม หากบุคคลอื่นมีทัศนคติต่อบุคคลอื่นในทางบวก ก็จะปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นมิตร แสดงการเคารพและให้เกียรติต่อผู้อื่น ส่วนองค์ประกอบอีกหนึ่งด้านคือองค์ประกอบด้านทักษะหมายถึงความสามารถในการแสดงออกทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งบุคคลที่มีทักษะในการสร้างสัมพันธภาพต่อผู้อื่นย่อมมีพฤติกรรมแสดงออกในทางที่สร้างสรรค์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น และจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ใกล้ชิด อบอุ่น และแม้ว่าจะเกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างบุคคลก็จะสามารถแก้ไขและยุติข้อขัดแย้งนั้นลงได้ด้วยดี (ชูชัย สมितिไกร และ สมชาย เดียวกุล , 2530)

แนวทางในการพัฒนาทักษะสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

การพัฒนาทักษะสัมพันธภาพระหว่างบุคคลซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสัมพันธภาพเนื่องจากการรู้แนวทางในการพัฒนาทักษะจะทำให้บุคคลมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสัมพันธภาพของตนเอง เมื่อบุคคลนั้นเกิดการตระหนักรู้ว่าพฤติกรรมสัมพันธภาพของตนเองควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง และหาแนวทางในการพัฒนาให้มีแนวโน้มดีขึ้น ซึ่งแนวทางในการพัฒนาทักษะสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสามารถสรุปได้ดังนี้(วิจิตร อวาระกุล, 2533; สมพร สุทัศนีย์ , 2537)

1. การศึกษาตนเองและผู้อื่น การศึกษาตนเองทำให้บุคคลรู้จักตนเองและเข้าใจตนเองยอมรับตนเองทั้งส่วนดีและส่วนบกพร่อง การรู้จักตนเองเป็นสิ่งสำคัญที่สุดเพราะการเริ่มต้นสร้าง

สัมพันธภาพนั้นต้องเริ่มที่ตนเองก่อน ถ้าบุคคลไม่รู้จักตนเองก็ยากที่จะมีสัมพันธภาพที่ดีได้ การศึกษาตนเองมีหลายวิธี เช่น การส่องกระจก การสอบถามจากผู้อื่น การศึกษาจากทฤษฎีและแบบสอบถามต่างๆ ซึ่งต้องทำด้วยความเที่ยงตรง ตอบอย่างจริงใจ ไม่เข้าข้างตนเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงและต้องใจกว้างยอมรับความจริงพร้อมที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง

ส่วนการเข้าใจผู้อื่นหมายถึง การพยายามที่จะศึกษาและเข้าใจผู้อื่น ซึ่งเป็น ผู้ที่ต้องติดต่อประสานงาน เพื่อให้ทราบว่าแต่ละคนมีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร เพื่อช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น โดยวิธีการศึกษาใช้ลักษณะเดียวกันกับการศึกษาตนเอง คือ การสังเกต การใช้แบบสอบถาม แล้วเปรียบเทียบกับทฤษฎีทางจิตวิทยา ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น

2. การแก้ไขปรับปรุงตนเอง หมายถึง การศึกษาจุดเด่นและจุดด้อยในตนเองว่ามีพฤติกรรมใดที่ไม่ดีที่ต้องกำจัดออกไป เช่น ไม่สุภาพ หยาดคาย แข็งกระด้าง อารมณ์ร้อน ฯลฯ ขณะเดียวกันก็ศึกษาจุดเด่นในตนเองเพื่อสร้างเสริมและคงสิ่งดีนั้นไว้ เป็นการสร้างเสริมและปรับปรุงจุดเด่น เปลี่ยนแปลงจุดด้อย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการศึกษาตนเองทำให้ทราบทั้งจุดเด่นและจุดด้อยในตนเอง ขั้นตอนต่อมาคือการแก้ไขปรับปรุงตนเอง โดยการวางแผนการปรับปรุงตนเองอย่างมีระบบ เช่น สร้างเป็นโปรแกรมในการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งการแก้ไขปรับปรุงนั้นต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอมีความต่อเนื่อง และมีการประเมินผลบุคลิกภาพเมื่อเสร็จสิ้น โปรแกรม

3. การศึกษาและเข้าใจในสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณีและสังคม ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงสภาพธรรมชาติย่อมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลเป็นอย่างยิ่ง เช่น คนที่อยู่ใกล้ทะเลส่วนใหญ่จะเป็นคนพูดเสียงดัง ถ้ามีการพบปะพูดคุยกันก็จะรู้สึกันว่าบุคคลนี้เป็นคนก้าวร้าว ไม่มีมารยาท แต่ถ้ามีการศึกษาและรู้ถึงสภาพแวดล้อมก็จะทำให้เกิดความเข้าใจ ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาถึงสภาพวัฒนธรรม ประเพณี และสังคม ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปเป็นองค์ประกอบร่วมในการสร้างสัมพันธภาพ

4. การศึกษาหลักการและวิธีการสร้างสัมพันธภาพ เป็นการศึกษาถึงหลักการจุดมุ่งหมาย วิธีการ ตลอดจนเทคนิคต่างๆ ซึ่งการสร้างสัมพันธภาพจำเป็นจะต้องยึดหลักวิชาการและหลักการทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสัมพันธภาพสัมพันธภาพ และศึกษาวิธีการต่างๆหลายวิธีการ แล้วผสมผสานวิธีการเหล่านั้นเข้ากับความสามารถส่วนตัว สร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลให้สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนสังคมที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ การศึกษาหลักการและวิชาการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลอาจทำได้หลายวิธี เช่น

4.1 ศึกษาจากเอกสารและตำราต่างๆ

4.2 ศึกษาจากงานวิจัย

- 4.3 ศึกษาจากประวัติผู้ที่มีสัมพันธภาพดีและมีชื่อเสียงในวงการธุรกิจและสังคม
 - 4.4 สังเกตพฤติกรรมที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆในสังคม วิเคราะห์ความสัมพันธ์นั้น และเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่เหมาะสม
 - 4.5 สัมภาษณ์ผู้ที่มีลักษณะสัมพันธภาพระหว่างบุคคลดี
 - 4.6 เข้ารับการฝึกอบรมการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ซึ่งการเข้ารับการฝึกอบรมจะทำให้ทราบหลักและวิธีการในการสร้างสัมพันธภาพ
5. นำหลักและวิธีการในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลไปใช้ในชีวิตรประจำวัน หลังจากการแก้ไขปรับปรุงตนเอง เข้าใจผู้อื่น เข้าใจวัฒนธรรมประเพณี และรู้หลักวิธีการสร้างสัมพันธภาพแล้วจึงนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

ในการศึกษาพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลนั้นควรมีการศึกษาถึงสภาพการณ์ที่บุคคลนั้นประสบ เนื่องจากลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพของบุคคลเป็นสิ่งที่ถูกหล่อหลอมมาจากประสบการณ์ต่างๆที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของบุคคลนั้น นอกจากนี้ยังพบว่าการศึกษาจะพิจารณาตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในลักษณะใดนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ระหว่างบุคคล (Schutz, 1998) ดังนั้นเมื่อต้องการศึกษาพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลของนักศึกษาพยาบาลและของอาจารย์พยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครธวัชบุรี จึงควรที่จะศึกษาถึงลักษณะการจัดการศึกษาของวิทยาลัยเนื่องจากเป็นสถานการณ์ที่ทั้งนักศึกษาและอาจารย์พยาบาลได้มีประสบการณ์ร่วมกัน และอาจมีส่วนหล่อหลอมให้นักศึกษาพยาบาลและอาจารย์พยาบาลมีลักษณะพฤติกรรมสัมพันธภาพระหว่างบุคคลในลักษณะต่างๆที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกัน นอกจากนี้การศึกษาดังกล่าวของทั้งสองฝ่ายจะทำให้เข้าใจสภาพการณ์ปัจจุบันของนักศึกษาและอาจารย์พยาบาลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

การจัดการศึกษาพยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครธวัชบุรี

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครธวัชบุรีเป็นวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันบรมราชชนก ที่มุ่งผลิตบุคลากรทางการพยาบาลเพื่อสนองความต้องการของกระทรวงสาธารณสุขและสังคม โดยมีปรัชญาของวิทยาลัยคือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครธวัชบุรีเชื่อว่าบุคลากรทางการพยาบาลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ตระหนักในคุณค่าของวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถในการให้การพยาบาลแบบองค์รวมแก่บุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยคำนึงถึงสิทธิและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน

การจัดการศึกษาพยาบาลเป็นกระบวนการพัฒนาคนอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมให้ใช้กระบวนการคิดเพื่อเกิดการเรียนรู้อย่างมีวิจารณญาณ สามารถบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาทักษะเชิงวิชาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรม ใฝ่ศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อพัฒนาวิชาชีพ และพัฒนาตนเองให้มีความเจริญก้าวหน้า มีภาพลักษณ์ที่ดี มีความสุข เป็นประโยชน์ต่อสังคม

พันธกิจของวิทยาลัย

1. ผลิตบุคลากรทางการพยาบาลที่มีคุณภาพ เพื่อสนองต่อความต้องการของกระทรวงสาธารณสุขและสังคม
2. พัฒนาคณาจารย์ทางการพยาบาล ให้มีความสามารถในการพัฒนางานอย่างมีประสิทธิภาพ
3. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย เพื่อหาความรู้ใหม่ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสังคม โดยส่วนรวม
4. ให้บริการทางวิชาการและความรู้ด้านการพยาบาลและการสาธารณสุขแก่สังคม
5. ส่งเสริม ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

ในการจัดการศึกษาพยาบาลเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพนั้น วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีอุตรดิตถ์ได้ผสมผสานการจัดการศึกษาดังนี้ (งานกิจการนักศึกษา, 2543)

การจัดการศึกษาด้านวิชาการ

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เมื่อสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว ผู้ที่สำเร็จการศึกษาสามารถทำหน้าที่ตามขอบเขตความรับผิดชอบของวิชาชีพการพยาบาลในการให้บริการพยาบาลได้ทุกระดับของการบริการสาธารณสุขแก่บุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งผู้ที่สำเร็จการศึกษาจะมีความสามารถดังนี้

1. ตระหนักและคำนึงถึงคุณค่าของวิชาชีพการพยาบาลและสิทธิมนุษยชนของบุคคล ครอบครัวและชุมชน
2. ให้บริการพยาบาลโดยใช้แนวคิด หลักการ ทฤษฎีการพยาบาล กระบวนการพยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นศักยภาพการดูแลตนเองของบุคคลในการส่งเสริม

สุขภาพ การป้องกัน การรักษาพยาบาล การฟื้นฟูสภาพตามความต้องการและสิ่งแวดล้อมของแต่ละบุคคล ครอบครัวและชุมชน

3. แสดงความสามารถในการคิด วิจัย ญาณและตัดสินใจ โดยอาศัยหลักการเชิงวิชาการทางคลินิกในการแก้ปัญหาสุขภาพของบุคคล ครอบครัวและชุมชน

4. ปฏิบัติงานร่วมกับทีมสุขภาพและบุคลากรหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องในการให้บริการสาธารณสุขทุกระดับ

5. ริเริ่ม ปรับปรุง แก้ไขในการบริการและการบริหารจัดการทางการพยาบาลให้ทันต่อความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี

6. มีส่วนร่วมในการทำวิจัยและ/หรือนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุงการพยาบาล

7. มีคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพเป็นหลักในการปฏิบัติการพยาบาลและการดำรงชีวิต

8. สอน บริหาร และนิเทศงานบุคลากรที่อยู่ในความรับผิดชอบ

9. ใฝ่หาความรู้และมีการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างสม่ำเสมอ

10. สนับสนุนหลักการประชาธิปไตยและดำรงตนเป็นพลเมืองดีของสังคม

ระบบการศึกษา

ระบบการศึกษาเป็นการศึกษาแบบหน่วยกิตในระบบทวิภาค ปีการศึกษาหนึ่งๆแบ่งออกเป็นภาคการศึกษาปกติ 2 ภาคและการศึกษาภาคฤดูร้อน การศึกษาภาคปกติมีระยะเวลา 16 สัปดาห์และการศึกษาภาคฤดูร้อนมีระยะเวลา 8 สัปดาห์ ทั้งนี้ต้องมีชั่วโมงเรียนของแต่ละรายวิชาเท่ากับชั่วโมงเรียนในภาคปกติ โดยมีระยะเวลาการศึกษาเต็มเวลา 4 ปี รวมได้ 8 ภาคการศึกษาปกติ และ 3 ภาคฤดูร้อน จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 144 หน่วยกิต

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

ในการจัดกิจกรรมนักศึกษาเป็นการส่งเสริมให้นักศึกษาแต่ละคนได้รู้จักตนเองมากขึ้น โดยสนับสนุนและเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมและแสดงศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ได้เต็มที่ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้จัดตั้งกลุ่มหรือชมรมตามความสนใจและให้อิสระในการจัดทำและดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการประชาธิปไตย โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ให้การส่งเสริมให้

คำแนะนำปรึกษา ตลอดจนอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมและเข้าร่วมกิจกรรมกับนักศึกษาด้วยความเต็มใจ ซึ่งขณะนี้วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนูศรัธานี ได้มีชมรมต่างๆ ดังนี้

1. ชมรมวิชาการ
2. ชมรมอาสาพัฒนา
3. ชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. ชมรมกีฬา
5. ชมรมดนตรีสากล
6. ชมรมพุทธศาสนา
7. ชมรมชาวด์แอนดส์นี่เพ็ล็ก
8. ชมรมภาษาอังกฤษ

การกำหนดผลลัพธ์ของหลักสูตร (Program Outcome)

ในการผลิตบัณฑิตพยาบาลที่จบจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนูศรัธานี คณะกรรมการหลักสูตร ได้พิจารณากำหนดผลลัพธ์ของหลักสูตรเกี่ยวกับลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ (Characteristics of Graduate) ดังนี้

1. ลักษณะด้านวิชาชีพ
 - 1.1 ความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวมโดยการบูรณาการศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.2 สร้างองค์ความรู้และพัฒนางานโดยใช้กระบวนการวิจัย
 - 1.3 เป็นผู้นำทางการพยาบาลและมีทักษะในการทำงานเป็นทีม
2. สมรรถนะสากล
 - 1.1 ใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
 - 1.2 มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการบริหารจัดการแก้ไข
ปัญหาอย่างเป็นระบบ
 - 2.3 มีสมรรถนะในการติดต่อสื่อสาร มีมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะในการใช้
ภาษาสากล
 - 2.4 ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
 - 2.5 มีบุคลิกภาพที่ดี มีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มีค่านิยมร่วมกัน มีความเป็น
ประชาธิปไตย มีศิลปวัฒนธรรมและกีฬา

3. ทักษะชีวิต

- 1.1 เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิต
- 1.2 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา เสียสละ ขยัน อดทน สามารถดำรงตนร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมอย่างมีความสุข
- 1.3 เห็นคุณค่าของตนเอง องค์กร บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อม

การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (Program Goal)

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนูศรัธานีได้ดำเนินงานภายใต้ปรัชญาของวิทยาลัยในรูปแบบของการจัดการศึกษาด้านวิชาการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อมุ่งหวังให้เกิดสมรรถนะทางการพยาบาลที่พึงประสงค์ คณะกรรมการบริหารวิทยาลัยจึงได้กำหนดเป้าหมายหลักสูตรโดยมุ่งพัฒนาให้บัณฑิตพยาบาลที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตจากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนูศรัธานี เกิดสมรรถนะที่พึงประสงค์ดังนี้

1. สมรรถนะด้านบำบัดทางการพยาบาล
2. สมรรถนะด้านการบริหารจัดการ
3. สมรรถนะด้านภาวะผู้นำ
4. สมรรถนะด้านวัฒนธรรม
5. สมรรถนะด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ
6. สมรรถนะด้านบุคลิกภาพ
7. สมรรถนะด้านทักษะเกี่ยวกับการมีสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
8. สมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยี
9. สมรรถนะด้านอนามัยสิ่งแวดล้อม

ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาและอาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนูศรัธานี

ข้อมูลทั่วไปของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2543

นักศึกษาพยาบาลหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ชั้นปีที่ 3 รุ่น 7 ประจำปีการศึกษา 2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 120 คน มีภูมิลำเนา ดังนี้

จังหวัดอุดรธานี	65	คน
จังหวัดบุรีรัมย์	1	คน
จังหวัดหนองคาย	25	คน
จังหวัดหนองบัวลำภู	24	คน
จังหวัดเลย	1	คน
จังหวัดขอนแก่น	2	คน
จังหวัดสกลนคร	1	คน
จังหวัดราชบุรี	1	คน

นักศึกษาพยาบาลส่วนมากมีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะค่านิยมและวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกัน ในการเข้าพักในหอพักของวิทยาลัย พบว่าวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีอุดรธานีจัดที่พักสำหรับนักศึกษาแบ่งเป็น 2 ที่ คือหอพักชบาแดงซึ่งตั้งอยู่ที่หลังโรงพยาบาลศูนย์อุดรธานี และหอพักพุทธรักษาตั้งอยู่ที่วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีอุดรธานีซึ่งห่างจากตัวเมือง 17 กิโลเมตร จากสถิติการเข้าพักในหอพักนักศึกษาพบว่านักศึกษาชายทั้งหมดจำนวน 17 คน พักที่หอพักของเอกชนและบางส่วนพักที่บ้าน ส่วนนักศึกษาหญิงจำนวน 39 คนพักที่หอพักพุทธรักษา และอีก 25 คนพักที่หอพักชบาแดง ส่วนที่เหลือพักที่หอพักเอกชนและพักที่บ้าน

ข้อมูลทั่วไปของอาจารย์พยาบาลที่นิเทศนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2543

อาจารย์พยาบาลบรมราชชนนีอุดรธานีที่นิเทศนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2543 มีจำนวนทั้งสิ้น 15 คน มีภูมิลำเนา ดังนี้

อุดรธานี	11	คน
หนองคาย	2	คน
สกลนคร	1	คน
เลย	1	คน

อาจารย์พยาบาลส่วนมากมีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะค่านิยมและวัฒนธรรมมีความคล้ายคลึงกัน สถานภาพสมรสคู่ 6 คน โสด 9 คน ส่วนมากอาศัยกับครอบครัวมีเพียง 4 คน ที่พักอาศัยในหอพักที่ทางวิทยาลัยจัดให้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของนักศึกษาพยาบาลและของอาจารย์พยาบาล โดยนำทฤษฎีของซูทซ์คือทฤษฎีทิศทางสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลเบื้องต้น (Fundamental Interpersonal Relationship Orientation : FIRO) มาเป็นกรอบในการศึกษา ซึ่งทฤษฎีนี้จะเน้นถึงความต้องการสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลของมนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือความต้องการเป็นพวกพ้อง ความต้องการการมีอำนาจควบคุม และความต้องการเปิดตัวเอง โดยความต้องการทั้ง 3 ประเด็นจะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ซึ่งพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลมี 3 ด้านคือ พฤติกรรมความเป็นพวกพ้อง พฤติกรรมการมีอำนาจควบคุม และพฤติกรรมการเปิดตัวเอง โดยแต่ละด้านจะแสดงทิศทาง 2 ทิศทาง คือ 1) ทิศทางที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นประกอบด้วย พฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Do, See) และพฤติกรรมที่ตนเองต้องการแสดงต่อคนอื่น (Do, Want) และบอกผลต่างของคะแนนพฤติกรรม (Do, See - Do, Want) คือผลต่างระหว่างพฤติกรรมที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นกับความต้องการของตนเอง 2) ทิศทางที่คนอื่นแสดงต่อตนเอง ประกอบด้วยพฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (Get, See) และพฤติกรรมที่ตนเองต้องการให้คนอื่นแสดงต่อตนเอง (Get, Want) และบอกผลต่างของคะแนนพฤติกรรม (Get, See - Get, Want) คือผลต่างระหว่างพฤติกรรมที่คนอื่นแสดงต่อตนเองกับความต้องการของตนเอง (Schutz, 1984, 1987, 1998) ซึ่งการประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลสามารถประเมินได้โดยใช้แบบวัด FIRO Element B (Schutz, 1987) เมื่อมีการประเมินพฤติกรรมนักศึกษาพยาบาลและอาจารย์พยาบาล ในทิศทางที่ตนเองแสดงต่อคนอื่นและทิศทางที่คนอื่นแสดงต่อตนเองพร้อมทั้งพิจารณาความสอดคล้องระหว่างพฤติกรรมและความต้องการของแต่ละฝ่าย จะทำให้ทราบถึงลักษณะพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพพื้นฐาน โดยละเอียดที่นักศึกษาพยาบาลและอาจารย์พยาบาลมีต่อบุคคลอื่นทั่วไป ซึ่งลักษณะสัมพันธ์ภาพ พื้นฐานดังกล่าวอาจมีส่วนทำให้เกิดเป็นปัญหาสัมพันธ์ภาพระหว่างนักศึกษาและอาจารย์จึงควรแยกพิจารณาและประเมินพฤติกรรมสัมพันธ์ภาพของแต่ละฝ่ายเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาต่อไป